

IZLOŽBA O GLAGOLJICI U RIJECI

Koncem g. 1968. otvorena je u Rijeci izložba o glagoljici koju je priredila tamošnja Naučna biblioteka u suradnji s Kabinetom za povijest umjetnosti i kulture Istarskog primorja i Istre JAZU. Cilj je izložbe da na ilustrativan način, tj. pretežno u obliku kopija (fotokopija, gipsanih odljeva, kopija fresaka) pokaže sva područja i oblike ljudskog života i djela koji su kod Hrvata zabilježeni na glagoljskom pismu (rukom i tiskom) u tisućgodinjem periodu. Izložene su u osnovi kopije svih vrsta spomenika (u svemu 121 izložak): epigrafski, statutarni, diplomatski, registri, liturgijski, literarni, nadgrobnici. Neki su od njih prikazani i po manjim tematskim cjelinama (npr. po temama: naobrazba glagoljaša; znanje glagoljaša; egzorcizmi i medicina; notarske knjige; isprave i oporuke; kancelarije feudalnih gospoštija; bratovštine; natpisi i zapisi na freskama). Od epigrafskih spomenika na izložbi nalazimo u obliku gipsanih odljeva (izradio dr Branko Fučić): Plominski natpis (11. st.), Valunsku ploču (11. st.), Krčki natpis (11. st.), Baščansku ploču (poč. 12. st.), Jurandvorske ulomke (dijelovi druge Baščanske ploče), Senjsku ploču (12. st.), Grdoselski ulomak (12. st.), Humski grafit (konac 12. st. ili početak 13.) ucrtan u romaničke freske u crkvi sv. Jeronima u Humu. Od statutarnih, diplomatskih spomenika i registara izložene su među ostalim fotokopije (na platnu izradili: Jozo Vranić, Nino Vranić, Vinko Malinarić) Vinodolskog zakona (g. 1288), Veprinačkog statuta (1507), Istarskog razvoda, Kožljačko-mošćeničkog razvoda iz 1395, isprava notara Pilušinića iz Novog (1475), registar bratovštine sv. Antuna u Dolini kod Trsta iz g. 1458, matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih iz Vranje u Istri 1607—1727, oporuka kastavskog notara Ivana Pavlinića iz 1625. Posebno su istaknute isprave iz srednjovjekovne Rijeka: riječkog notara Gverina Tihica iz 1546. i protokol riječkog kaptola iz 1545—1555. Od liturgijskih su izloženi: misal Vatikanski Illirico 4 iz poč. 14. st., misal kneza Novaka iz 1368, brevijar

Vida Omišljanina iz 1396, Frašičev psaltir iz 1463. Među ostalim izložene su kopije: Kločeva glagoljaša (11. st.), Grškovića odlomka (12. st.), Mihanovića odlomka (12. st.), Baščanski ostrišci (konac 12. ili poč. 13. st.), Legenda o sv. Tekli (fragment iz 13. st.), zatim kopije iz zbornika: Oxfordskog (Canon. Lit. 414, 15. st.), Šimuna Grebla iz Roča (konac 15. st.), Petrisova (1468), Tkonskog (poč. 16. st.), Klimantovića (poč. 16. st.) i dr. Glagoljska štampana knjiga predstavljena je kopijama primjeraka od prvog tiskanog misala iz 1483. sve do Propagandinih (Parčičevih) izdanja iz 1893 (kosinjski brevijar iz 1491, posebno izdanja senjske tiskare od 1494—1508, zatim riječke iz 1530—1531, protestantska iz 1561—1562, Propagandina: Levakovića, Karmanova i Parčičeva). Izložene su nadalje i kopije istarskih fresaka (izradio akad. slikar Eugen Kokot) sa glagoljskim zapisima (npr. freska Imago Pietatis meštra Antuna iz Padove sa zapisom iz g. 1529. u sv. Roka u Draguču, kompozicija Plesa mrtvaca u Hrastovlju s glag. zapisom iz 1531. i dr.). Među izlošcima su i kopije (gipsani odljevi u originalnoj veličini — izradio također B. Fučić) nadgrobnih ploča (npr. opata Stipana iz g. 1477, kožljačkog kneza Martina Mojsejevića iz 1492, popa Dekovića iz 1581).

Pored kopija na izložbi se nalazi i nekoliko originalnih glagoljskih rukopisa: tri misala iz 15. st. (oba Vrbnička i Ljubljanski) i riječki fragmenti glag. brevijara iz 14. i 15. st.

Kao uvod u izložbu dan je (u hodniku, dakle izvan glavne izložbene dvorane) na pet zemljopisnih karata prikaz mjesta u kojima su nastali i u kojima su se upotrebljavali glagoljski spomenici u pojedinim vremenskim razdobljima. Za snalaženje u izloženim spomenicima donesena je glagoljska azbuka (obli i uglati tip slova) nazivi pojedinih slova, njihov izgovor, latinička transliteracija glagoljskih slova i njihova brojna vrijednost. Posebno su prikazani primjeri paleografskog razvoja glag. slova, zatim najčešće ligature u glagoljskim spomenicima.

Osnovni sadržaj izložbe ožvijen je mnogim detaljima. Npr. uz Baš-

čansku ploču dan je crtež koji prikazuje unutrašnjost crkve sv. Lucije u Jurandvoru, gdje je ploča i nađena, kao i rekonstrukcija prvobitnog položaja Baščanske ploče: služila je kao lijeva pregradna ploča (septum). Uz Jurandvorske ulomke npr. u pozadini je dan pogled na crkvu sv. Lucije. Uz Senjsku ploču u pozadini je romaničko pročelje senjske katedrale; uz Plominski natpis u pozadini je Plomin itd. Kopije rukopisa dopunjene su arheološkim srednjovjekovnim nalazima (alatom, nakitom) s područja Istre, a najčešće su popraćene kolažima s detaljima iz drugih glag. rukopisa. Npr. uz Petrisov i Tkonški zbornik u pozadini je krug nedjeljnih slova što ga je izradio pop Jure iz Baške g. 1471. u kalendarском dijelu brevijara vrbničkog popa Mavra, zatim krug zlatnih slova iz istog brevijara, glagoljski inicijal Ć u istarskom brevijaru iz poč. 15. st., minijatura s likom sv. Ivana iz Vrbničkog misala I iz g. 1456. itd., itd.

U izboru izložaka primijenjen je znanstveni kriterij, a u većini slučajeva i najnoviji znanstveni rezultati. To se dobro može pokazati na primjerima najstarijih epigrafskih spomenika od kojih su izloženi svi po kronološkom redu. Među njima je i Senjska ploča (u stvari ulomci) koja je tek nedavno otkrivena pri obnovi tvrđave Nehaj, a prema znanstvenim istraživanjima suvremena je s Baščanskom pločom. U svjetlu najnovijih znanstvenih istraživanja za prvi tiskani misal iz 1483. kaže se da je tiskan »vjerojatno na našem tlu«. Kao noviji znanstveni rezultat izložen je Kožičićev Psaltir (u stvari bukvar) za koji se dugo mislilo da uopće nije tiskan u riječkoj tiskari Šimuna Kožičića. Ali za čudo — na izložbi se među Kožičićevim izdanjima ne nalazi mali ritual Knjižice krsta (1531)!

Izložba o glagoljici u Rijeci naišla je na širok odjek u javnosti. Prikazana je i pozitivno ocijenjena u brojnim dnevnim listovima, tjednicima i časopisima, a također na Radiju i Televiziji u SR Hrvatskoj. Na taj način pridonijela je populariziranju hrvatskog glagolizma, te važne kulturno-historijske grane. Priredena je u povodu 25. godišnjice odluke o priključenju Istre Hrvatskoj, pa

stoga ilustrativni materijal predstavlja spomenike pretežno s istarsko-kvarnerskog područja. Ti spomenici snagom izvornih dokumenata svjedoče o slavenskom elementu na Istarskom poluotoku već od 11. st. Samim tim otpadaju teze prema kojima su Hrvati došli u Istru tek u 15. i 16. st. (najstariji hrvatski glagoljski natpisi potječu upravo s istarsko-kvarnerskog područja). Stoga je Naučna biblioteka u Rijeci izabrala najsretniji oblik proslave 25. godišnjice odluke o priključenju Istre Hrvatskoj. Izložba treba zato da ostane trajno prisutan spomenik tisućugodišnje slavenske (hrvatske) tradicije na tom području, tj. da ostane stalna izložba, ili — kako je istaknuto u nekim ocjenama — da postane muzej glagoljice.

Obrađivačima izložbe — dr Vandi Ekl i dr Branku Fučiću treba odati duboko priznanje na znalačkom izboru materijala, a inž. Igoru Emiliju na postavi izložbe. Oni su u dvorani Doma kulture (Supilova ul. br. 3) oživjeli hrvatsku glagoljsku tradiciju u svoj njenoj sadržajnosti i ljepoti i dali zaokruženu sliku razvoja i uloge glagoljice u povijesti Hrvata.

A. Nazor

IZMJENA DIREKTORA U STAROSLAVENSKOM INSTITUTU

Koncem godine 1967. nakon četrdeset i jednogodišnje službe prešao je u mirovinu direktor Staroslavenskog instituta prof. Vjekoslav Štefanić. On je uz pok. Msgr. Svetozara Ritiga bio jedan od osnivača Staroslavenskog instituta i suradnik Instituta od njegova početka. Poslije smrti prvog direktora Msgra Ritiga postaje najprije v.d. direktor, a od 1962. do 31. X 1967. direktor. Uredio je svih šest knjiga Radova Staroslavenskog instituta, koliko ih je do sada izašlo, a nakon odlaska prof. Josipa Hamma u Beč uređuje i institutski časopis »Slovo« (od 13. broja nadalje). O 65. godišnjici njegova života i o 35. godišnjici naučnog rada Staroslavenski institut posvetio mu je broj 15—16 časopisa »Slovo«, gdje je štampana njegova biografija i bibliografija radova.